

De Watertoets leeft!

Twee jaar na de introductie: hoe bekend is de watertoets en hoe staat het met de toepassing in de praktijk?

Na de startovereenkomst "Waterbeleid in de 21^e eeuw" in februari 2001 zijn gemeenten, waterschappen, provincies

en het Rijk aan de slag gegaan met de Watertoets. Aan de slag, want het water vraagt meer ruimte en we moeten ons meer bewust zijn van de gevolgen voor het water als we het land inrichten en bebouwen.

Nu, twee jaar later, mogen we concluderen dat de introductie van de Watertoets geslaagd is. Waterbeheerders en ruimtelijke planvormers weten elkaar steeds beter te vinden; water en ruimtelijke ordening stromen geleidelijk samen verder.

Deze brochure geeft u een vast overzicht van de belangrijkste bevindingen van de evaluatie van de Watertoets die heeft plaatsgevonden in de eerste maanden van 2003.

Het eindrapport van de evaluatie wordt gepubliceerd in juni 2003. Een samenvatting van het rapport is reeds in te zien op de website www.watertoets.net.

www.watertoets.net

Helpdesk Watertoets

telefoon: 0320-298666

email: watertoets@riza.rws.minvenw.nl

De Watertoets leeft!

Een eerste evaluatie van de bekendheid, toepassing en zich ontwikkelende praktijk van het proces van de watertoets

De watertoets van februari 2001 tot februari 2003

De watertoets komt voort uit het voorstel van de Commissie Waterbeleid 21^e eeuw om ruimtelijke plannen en besluiten vooraf te gaan beoordelen op hun effecten op de waterhuishouding. In februari 2001 is de landelijke afspraak om een watertoets in te voeren vastgelegd in de Startovereenkomst "Waterbeleid in de 21^e eeuw". In oktober van datzelfde jaar zagen de Bestuurlijke Notitie en de Handreiking Watertoets het licht. Beiden werden opgesteld door de interbestuurlijke Projectgroep watertoets en vastgesteld door het Bestuurlijk Overleg WB21 waarin de gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk samenwerken. Nu, twee jaar na de Startovereenkomst en de eerste aanlopperikelen voorbij, is een evaluatie uitgevoerd van de bekendheid van de watertoets en de toepassing ervan in de praktijk. De uitkomsten van de evaluatie geven aan wat nog nodig is om de verdere invoering van de watertoets in de praktijk een extra impuls te geven.

De evaluatie

De informatie over de bekendheid en toepassing van de watertoets is verzameld via drie sporen:

- signalen uit beschikbare documenten over de toepassing van de watertoets;
- een telefonische enquête bij 174 personen van de verschillende partijen die met de watertoets werken;
- diepte-interviews en workshops met circa 140 vertegenwoordigers van gemeenten, waterschappen, provincies, regionale directies van Rijkswaterstaat, VROM-inspecties en adviesbureaus.

De resultaten

De introductie is geslaagd!

De watertoets leeft! Nut en noodzaak worden vrijwel zonder uitzondering onderschreven. Alle partijen zijn bezig de toepassing van de watertoets op de rails te zetten. De één is daarin verder dan de ander. Als belangrijke winst wordt aangegeven dat de watertoets structuur en inhoud geeft aan de betrokkenheid van waterbeheer in ruimtelijke besluitvormingsprocessen. Veel gemeenten geven aan dat met de introductie van de watertoets water een duidelijker rol en status heeft gekregen in het planproces.

Wennen aan de watertoets als proces

De watertoets is weliswaar goed bekend maar wordt nog beperkt geïnterpreteerd en uitgevoerd als een samenhangend proces zoals beoogd in de Bestuurlijke Notitie. Men is vaak nog op zoek naar de juiste invulling van rollen, taken en verantwoordelijkheden in het proces.

De eerste fasen maken het verschil!

De vroegtijdige informatie-uitwisseling tussen planvormers en waterbeheerders, het overleg over criteria en het wateradvies zijn nieuw ten opzichte van de reeds bestaande planprocedures. Het is dit proces van vroegtijdige interactie waaraan de watertoets zijn meerwaarde ontleent en dat de doorwerking van water in de plannen bevordert. Dit komt nu nog te weinig uit de verf. De waterbeheerders worden dikwijls nog relatief laat in het planproces betrokken.

Flexibiliteit van de watertoets benutten

In de eerste fase van het proces kunnen afspraken gemaakt worden over de werkwijze, de benodigde informatie en welke waterhuishoudkundige aspecten wel of niet mee te nemen. Door goede afspraken aan het begin - een watertoets op maat - ontstaat tijd voor maatwerk en kwaliteit en wordt planvertraging voorkomen. Voor een klein plannetje is geen uitgebreide watertoetsprocedure nodig. Die flexibiliteit van de watertoets kan meer worden benut.

Inhoudelijk maatwerk

De keuze van welke wateraspecten of criteria in de watertoets moeten worden meegenomen en het aanleveren van gedetailleerde gebiedskennis kosten nog moeite. Vaak worden nog algemene doelstellingen aangereikt door de waterbeheerders, waar de planvormers moeilijk mee uit de voeten kunnen.

Locatiekeuzen belangrijk voor water

De watertoets manifesteert zich op dit moment vooral bij inrichtingsplannen. Het betrekken van de waterbeheerder bij locatiekeuzen gebeurt echter nog nauwelijks. Alle partijen zijn van mening dat water juist ook daár een nadrukkelijker rol zou moeten spelen, ook al speelt dit zich vaak af in het kader van niet-wettelijke planvoorbereidingen zoals visietrajecten.

Meer houvast voor de planbeoordelaar

Een strikte inhoudelijke en procedurele beoordeling op toepassing van de watertoets, en het daaraan verbinden van consequenties in de vorm van het onthouden van geheel of gedeeltelijke goedkeuring, vindt nog weinig plaats. Als redenen hiervoor worden genoemd het ontbreken van enerzijds een wettelijke verankering en anderzijds het nog niet volledig doorvertaald zijn van de watertoets en waterhuishoudkundige criteria in provinciale beleidskaders zoals het streekplan.

Mitigatie en compensatie nog invullen

Aan mitigatie en compensatie wordt nog weinig concrete invulling gegeven. Zowel de begrippen zelf als uitvoeringsaspecten zoals tijd, geld, ruimte en realisatiemogelijkheden zullen verder moeten worden uitgewerkt.

Watertoets en milieueffectrapportage

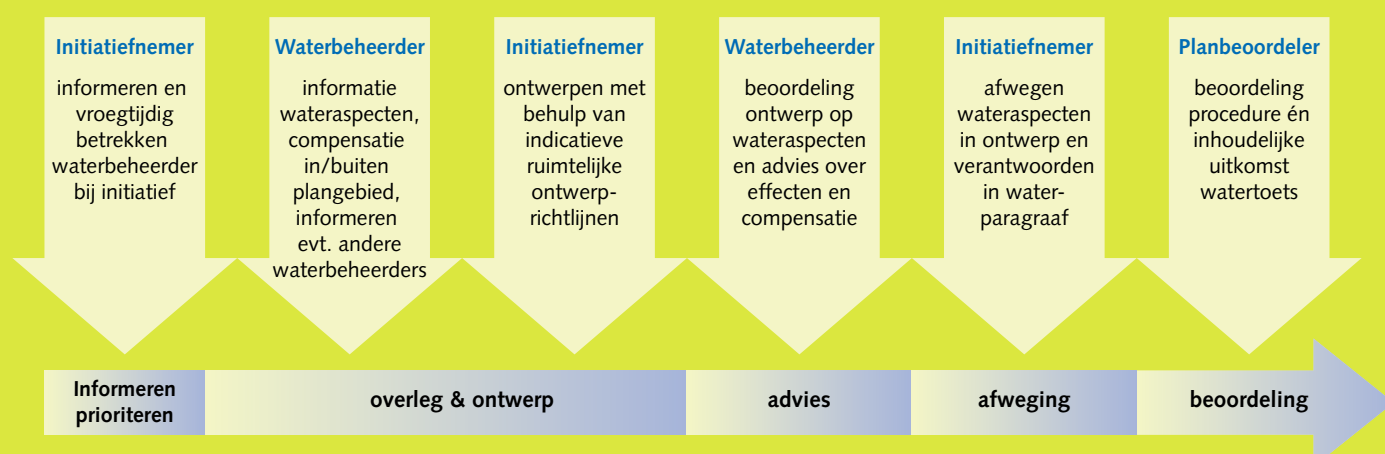
De meerwaarde van de watertoets voor het planproces ligt in de actieve interactie tussen initiatiefnemer en waterbeheerder. In de procedure van de milieueffectrapportage varieert de rol van de waterbeheerder van kennisleverancier tot inspreker. Afstemming van watertoets en milieueffectrapportage is nuttig, gewenst en efficiënt. Op basis van beschikbare studies en praktijkervaring kunnen hiervoor concrete aanbevelingen worden gedaan.

De aanbevelingen

Op basis van de bevindingen in de evaluatie is een aantal aanbevelingen gedaan. De interbestuurlijke Projectgroep watertoets gaat de aanbevelingen uitwerken. In elk geval zal er een nieuwe, verbeterde handreiking komen met daarin ook veel voorbeelden uit de praktijk. Daarnaast vraagt een effectieve toepassing van de watertoets om een actief relatiemanagement van waterbeheerders en initiatiefnemers. Veel winst valt immers te boeken in de eerste fasen van het watertoetsproces waar afspraken worden gemaakt over de wederzijdse inbreng, inhoudelijke keuzes, timing van het wateradvies en de rollen die men heeft in het proces. Voorbereidingen in de vorm van bijvoorbeeld het gezamenlijk ontwerpen van een ruimtelijke waterstructuur in gemeentelijke waterplannen vergemakkelijken het uitvoeren van het watertoetsproces. Daarnaast is een snelle beleidsmatige verankering door de provincies gewenst, zodat een adequate beoordeling van plannen kan plaatsvinden.

De watertoets: het proces

De watertoets is op te vatten als een set van spelregels voor het zorgvuldig en vooral vroegtijdig meenemen van water in de afweging en besluitvorming van ruimtelijke plannen of besluiten. Flexibel, bedoeld voor maatwerk naar inhoud en proces.

De eerste stap is dat de initiatiefnemer - bijvoorbeeld de gemeente als het om een bestemmingsplan gaat - de waterbeheerder zo vroeg mogelijk op de hoogte stelt van het voornemen om een plan op te gaan stellen. De waterbeheerder geeft aan met welke waterhuishoudkundige zaken rekening gehouden kan of moet worden en reikt de benodigde informatie aan. Ook worden dan nadere afspraken gemaakt over de verdere werkwijze en inhoudelijke afbakening van de watertoets. Vervolgens gaat de initiatiefnemer aan de slag met de uitwerking van het plan tot een voorontwerp, rekening houdend met (onder andere) de belangen van water. Als afsluiting van deze interactieve voorbereiding geeft de waterbeheerder een reactie op het voorontwerp: het wateradvies.

Het wateradvies wordt door de initiatiefnemer betrokken in de afwegingen rond het plan. Vervolgens wordt in het ontwerpplan - meestal in een waterparagraaf - aangegeven op welke wijze rekening is gehouden met de waterhuishouding en tot welke aanpassingen het wateradvies heeft geleid. Als van het wateradvies is afgeweken moet worden vermeld waarom en moet ook worden aangegeven hoe de negatieve effecten op de waterhuishouding verminderd of gecompenseerd worden.

Na de formele inspraakronde en de uitwerking tot een definitief plan wordt het ter goedkeuring aangeboden aan de plandoetser, bijvoorbeeld Gedeputeerde Staten. Die betreft het wateradvies en de uitvoering van het watertoetsproces bij haar beoordeling. Het bevoegd gezag keurt uiteindelijk het plan wel, niet of gedeeltelijk goed.

Bij welke plannen moet de watertoets worden uitgevoerd?

Hoe kun je watertoets en milieueffectrapportage handig verweven?

Hoe worden de inhoudelijk criteria bepaald?

Wat is de juridische hardheid van de watertoets?

Op welke wettelijke en beleidskaders baseren de waterbeheerders het wateradvies?

Wie betaalt de waterhuishoudkundige maatregelen?

Wat is het verschil tussen compenseren en mitigeren?

Is een hele watertoets nodig voor iets kleins als de bouw van een serre?

Is een provincie bij de watertoets voor een streekplan zowel initiatiefnemer als beoordelaar?

Hoe kun je de procedure voor art.19 en watertoets op elkaar afstemmen?

Kennis delen ...

www.watertoets.net

Vanaf mei is een geheel vernieuwde website WWW.WATERTOETS.NET online! Naast een algemene kennismaking met de achtergronden van de Watertoets kunt u op de website informatie vinden over:

- actuele ontwikkelingen
- de Helpdesk Watertoets en het Vraag- en antwoordenboek.
- cursussen
- de projectgroep Watertoets
- resultaten van projecten
- de evaluatie
- belangrijke informatiebronnen zoals de handreiking en de bestuurlijke notitie, maar ook enkele voorbeelden van de uitwerking door bijvoorbeeld provincies en waterschappen.

Kennis delen ...

Het Vraag- en antwoordenboek Watertoets

De Bestuurlijke Notitie en de Handreiking Watertoets uit 2001 dienen als hulpmiddel voor de toepassing van de watertoets, maar schrijven niet exact voor hoe het moet. Het is meer een set spelregels waarin veel ruimte open is gelaten om van geval tot geval een proces op maat te doorlopen. In de praktijk kan toepassing van de watertoets dan ook vragen oproepen. Daarom is in april 2002 de Helpdesk Watertoets opgericht. Eenieder met vragen over de invulling van het watertoetsproces kan hier met zijn of haar vragen terecht.

Aan de hand van de meest gestelde vragen in 2002 is het Vraag- en antwoordenboek Watertoets samengesteld: een naslagwerk waarin aan de hand van een trefwoordenlijst gemakkelijk kan worden gezocht. Dit naslagwerk is ook te vinden op de website en zal in juni 2003 als rapport worden uitgebracht.

Ondertussen blijven de vragen binnenkomen. Aanvullingen op het Vraag- en antwoordenboek zullen daarom via de website www.watertoets.net worden gepubliceerd.

Colofon

Deze brochure is een uitgave van de landelijke Projectgroep watertoets. De projectgroep bestaat uit vertegenwoordigers van het rijk, provincies, gemeenten en waterschappen, onder voorzitterschap van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. De projectgroep begeleidt, ondersteunt en evalueert de invoering van het watertoetsproces in de praktijk.

Redactie

Liesbeth Jorna (RIZA)

Vormgeving

Henk Bos (RIZA)

Foto's

Hollandse Hoogte, Amsterdam

Druk

Evers Litho & Druk, Almere

Uitgave

mei 2003

Meer informatie

www.watertoets.net

Helpdesk Watertoets

telefoon: 0320-298666

email: watertoets@riza.rws.minvenw.nl

Voor aanvragen van het evaluatierapport "De watertoets leeft!" of het "Vraag- en antwoordenboek watertoets" kunt u contact opnemen met de Helpdesk Watertoets.